

Τα πιο γλυκά

Χριστούγεννα...

στην Ελλάδα

Συνεργάστηκαν οι μαθητές:

- ❖ Ηλία Ελένη
- ❖ Καλαθάκης Εμμανουήλ
- ❖ Λέκκας Πέτρος
- ❖ Μουντή Γεωργία
- ❖ Μπαράκης Ραφαήλ
- ❖ Παπαδόπουλος Κων/νος
- ❖ Σπηλιόπουλος-Μπουντούρης
Παναγιώτης
- ❖ Σπυράτου Διονυσία
- ❖ Σεϊντή Αικατερίνη-Μαρία
- ❖ Σοφτά Χουσεΐν Ονούρ
- ❖ Τσελεμπάκη Αικατερίνη
- ❖ Τσιμιδάκης Σπύρος
- ❖ Τσίτσος Χαρίλαος
- ❖ Τσίχλας Χρυσόστομος
- ❖ Φίκα Χριστίνα
- ❖ Φουστάνια Εστέλλα

Οργάνωση και επιμέλεια υλικού:

Μαρία Δαγαλάκη (καθ. μουσικής)

Ήθη & Έθιμα

Κάθε χρόνο τέτοιες μέρες, ξεκινούν οι ετοιμασίες για τα Χριστούγεννα. Η διακόσμηση είναι βασικό στοιχείο. Οι δρόμοι, οι πλατείες, τα σπίτια γεμίζουν φωτάκια και βέβαια στολίζουμε το καθιερωμένο δέντρο. Αν εκτός από δέντρο δείτε στολισμένο ένα καράβι, μην νομίσετε ότι κάτι δεν πάει καλά! Παραδοσιακά στην Ελλάδα στολίζαμε καράβι, ιδίως στα νησιά και συμβολίζει την καινούργια πλεύση του ανθρώπου στη ζωή, μετά τη γέννηση του Χριστού.

Όμως, όταν μιλάμε για ετοιμασίες δεν εννοούμε μόνο χριστουγεννιάτικο

δέντρο, στολίδια, φωτάκια, αλλά και ετοιμασία πολλών γλυκών! Ήρθε η ώρα να φτιάξουμε ή να αγοράσουμε μελομακάρονα, κουραμπιέδες και δίπλες! Αν είστε στην Ελλάδα, σίγουρα θα δείτε στα ζαχαροπλαστεία και τους φούρνους αυτά τα υπέροχα γλυκά! Δοκιμάστε τα!

Το γεύμα των Χριστουγέννων επίσης θέλει την ετοιμασία του. Βεβαίως η γεμιστή γαλοπούλα έχει επικρατήσει, αλλά το παραδοσιακό φαγητό της ημέρας αυτής είναι το χοιρινό. Παλιότερα, μάλιστα, υπήρχε στα χωριά η συνήθεια να μεγαλώνει κάθε οικογένεια ένα γουρουνάκι, για να το σφάζει λίγο πριν τα Χριστούγεννα για το εορταστικό τραπέζι. Στις 31 Δεκεμβρίου επίσης φτιάχνουμε την Βασιλόπιτα. Μία γλυκιά πίτα για τον Άγιο Βασίλη που έρχεται τα ξημερώματα της Πρωτοχρονιάς, για να φέρει τα δώρα. Μέσα στην πίτα βάζουμε ένα φλουρί. Όποιος βρει το φλουρί χροιά που έρχεται!

έχει μεγάλη τύχη την

Όσο για τους λεγόμενους καλαντάρηδες, αν είστε στην Ελλάδα στις 24 Δεκεμβρίου, μην ξαφνιαστείτε αν σας χτυπήσουν το κουδούνι νωρίς το πρωί! Είναι τα παιδιά που ήρθαν για να σας πουν τα κάλαντα, να τραγουδήσουν για την γέννηση του Χριστού κρατώντας τρίγωνα! Ανοίξτε τους, γιατί θεωρείται καλή τύχη για το σπίτι.

- «**Να τα πούμε;**» σας ρωτούν
- «**Να τα πείτε!**» απαντάτε

Όταν τελειώσουν, δώστε τους ένα χαρζιλίκι! Το ίδιο γίνεται και στις 31 Δεκεμβρίου. Τότε, τα παιδιά έρχονται να τραγουδήσουν για το

ΝΕΟ ΕΤΟΣ!

Και για μια πιο
ιδιαίτερη εμπειρία...

...ας δούμε μερικά απ' τα πιο εντυπωσιακά έθιμα της Ελλάδας

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Το τάισμα της βρύσης

Οι κοπέλες στη Θεσσαλία, τα χαράματα των Χριστουγέννων (αλλού την παραμονή της Πρωτοχρονιάς) πηγαίνουν στην πιο κοντινή βρύση «για να κλέψουν το άκραντο νερό» (δηλαδή το αμίλητο, γιατί δε βγάζουν λέξη σ' όλη τη διαδρομή). Αλείφουν τις βρύσες του

χωριού με βούτυρο και μέλι, με την ευχή όπως τρέχει το νερό να τρέχει και η προκοπή στο σπίτι τον καινούργιο χρόνο και γλυκιά να είναι και η ζωή τους. Για να έχουν καλή σοδειά, όταν φτάνουν εκεί, την «ταΐζουν» με διάφορες λικουδιές, όπως βούτυρο, ψωμί, τυρί, όσπρια ή κλαδί ελιάς. Όποια θα πήγαινε πρώτη στη βρύση, αυτή θα ήταν και η πιο τυχερή ολόκληρο το χρόνο. Έπειτα ρίχνουν στη στάμνα ένα βατόφυλλο και τρία χαλίκια, «κλέβουν νερό» και γυρίζουν στα σπίτια τους πάλι αμίλητες μέχρι να πιούνε όλοι από το άκραντο νερό. Με το ίδιο νερό ραντίζουν και τις τέσσερις γωνίες του σπιτιού, ενώ σκορπούν στο σπίτι και τα τρία χαλίκια.

Το πάντρεμα

Στη Θεσσαλία, όταν τα κορίτσια επιστρέφουν από την εκκλησία την ημέρα των Χριστουγέννων, βάζουν δίπλα στο τζάκι κλαδιά κέδρου, ενώ τα αγόρια βάζουν αγριοκερασιάς. Τα λυγρά αυτά κλαδιά αντιπροσωπεύουν τις επιθυμίες τους για όμορφη ζωή. Όποιο κλωνάρι καεί πρώτο αποτελεί καλό σημάδι, γιατί αυτός ο νέος ή η νέα θα παντρευτεί πρώτα.

«Έλα, έχουμε γουруνοχαρά»

Ένα από τα σημαντικότερα έθιμα της Θεσσαλίας είναι και το γουруνοχαρά. Η προετοιμασία γινόταν με εξαιρετική φροντίδα, ενώ επακολουθούσε γλέντι μέχρι τα ξημερώματα, για να επαναληφθεί η ίδια διαδικασία την επόμενη και τη μεθεπόμενη μέρα. Τρεις-τέσσερις συγγενικές οικογένειες καθόριζαν με τη σειρά ποια ημέρα θα έσφαζε το γουρούνι της. Για κάθε σφαγή μεγάλου γουруνοχαρά απαιτούνταν 5-6 άνδρες, εκτός των παιδιών, που είχαν ηλικία πολλές φορές 20-25 ετών. Επειδή όμως η όλη εργασία είχε ως επακόλουθο το γλέντι και τη χαρά, γι' αυτό και η ημέρα αυτή καθιερώθηκε ως «γουруνοχαρά ή γουруνοχαρά».

χριστουγεννιάτικα
το σφάξιμο του

Μετά το γδάρσιμο, αρχίζει το κόψιμο του λίπους και στην συνέχεια το κόψιμο του κρέατος σε μικρά κομμάτια. Το λίπος λιώνεται και αποθηκεύεται σε μεγάλα δοχεία λαδιού για να χρησιμοποιηθεί αφού παγώσει από τις νοικοκυρές στα φαγητά τους κατά την διάρκεια της χρονιάς. Στις περισσότερες περιοχές της Θεσσαλίας, τα γουρούνια σφάζονται την ημέρα του Αγίου Στεφάνου στις 27 Δεκεμβρίου, γι' αυτό και η γιορτή αυτή ονομάζεται Γουруνοστέφανος.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Το Χριστουγεννιάτικο στεφάνι από

σκόρδα και έλατο...

Σε πολλά χωριά της Μακεδονίας, συνηθίζουν να κρεμάνε στους τοίχους και τις εξώπορτες των σπιτιών, ολόκληρες πλεξούδες από σκόρδα, που πάνω τους καρφώνουν «μοσχοκάρφια», δηλαδή γαρυφαλάκια, για να διώξουν την κακογλωσσιά που «καρφώνει» την ευτυχία του σπιτιού τους. Το διακοσμούν με όμορφα χριστουγεννιάτικα στολίδια και το κρεμάνε για να καλωσορίσουν τους «ξένους», αλλά και για να φέρει στο σπιτικό τους τύχη. Η ύπαρξη του σκόρδου είναι βασικό στοιχείο του, γιατί προφυλάσσει από το κακό το μάτι. Έτσι όσο πιο πολλά (σκόρδα), τόσο πιο καλά!

Μωμόγεροι

Ένα από τα έθιμα των Μακεδόνων, είναι οι “Μωμόγεροι”. Ένα είδος δηλαδή παραδοσιακού λαϊκού θεάτρου που αναβιώνει σε όλα τα χωριά όπου υπάρχουν πρόσφυγες από τον Πόντο. Οι πρωταγωνιστές αυτών των θεατρικών παραστάσεων κάνουν μιμητικές κινήσεις, ενώ τα πρόσωπά τους είναι μακιγιαρισμένα όπως το δέρμα των γερόντων. Οι παραστάσεις πραγματοποιούνται καθ’ όλη την διάρκεια του δωδεκαημέρου των Χριστουγέννων.

Το χριστόξυλο

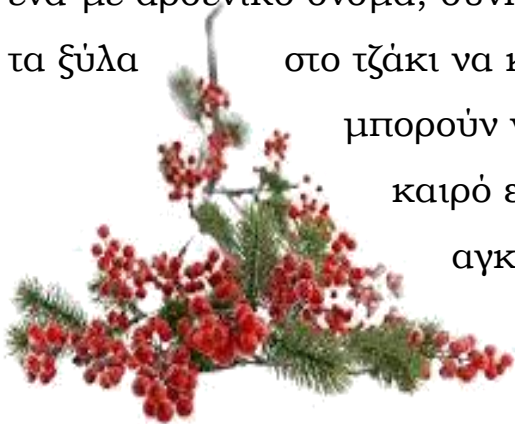
Στα χωριά της βόρειας Ελλάδας, από τις παραμονές των εορτών ο νοικοκύρης ψάχνει στα χωράφια και διαλέγει το πιο όμορφο, το πιο γερό, το πιο χοντρό ξύλο από πεύκο ή ελιά και το πάει σπίτι του. Αυτό ονομάζεται χριστόξυλο και είναι το ξύλο που θα καίει για όλο το δωδεκαήμερο των εορτών (από τα Χριστούγεννα μέχρι και τα Φώτα) στο

τζάκι του σπιτιού. Πριν ο νοικοκύρης φέρει το χριστόξυλο, κάθε νοικοκυρά φροντίζει να έχει καθαρίσει το σπίτι και με ιδιαίτερη προσοχή το τζάκι, ώστε να μη μείνει ούτε ίχνος από την παλιά στάχτη. Καθαρίζουν ακόμη και την καπνοδόχο, για να μη βρίσκουν πατήματα να κατέβουν οι καλικάντζαροι, τα κακά δαιμόνια, όπως λένε στα παραδοσιακά χριστουγεννιάτικα παραμύθια. Έτσι, το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων, όταν όλη η οικογένεια θα είναι μαζεμένη γύρω από το τζάκι, ο νοικοκύρης του σπιτιού ανάβει την καινούργια φωτιά με το χριστόξυλο. Ο λαός λέει ότι καθώς καίγεται το χριστόξυλο, ζεσταίνεται ο Χριστός, εκεί στην κρύα σπηλιά της Βηθλεέμ. Σε κάθε σπιτικό οι νοικοκυραίοι προσπαθούν το χριστόξυλο να καίει μέχρι τα Φώτα.

Το πάντρεμα της φωτιάς

Στα χωριά της Έδεσσας την παραμονή των Χριστουγέννων «παντρεύουν τη φωτιά». Παίρνουν ένα ξύλο από δέντρο με θηλυκό όνομα, όπως η κερασιά και ένα με αρσενικό όνομα, συνήθως από αγκαθωτά δέντρα, όπως ο βάτος. Βάζουν τα ξύλα στο τζάκι να καούν και ανάλογα με τον κρότο ή τη φλόγα τους μπορούν να προβλέψουν τα μελλούμενα, είτε για τον καιρό είτε για τη σοδειά τους. Η παράδοση θέλει τα αγκαθωτά δέντρα να απομακρύνουν δαιμονικά όντα, σαν τους καλικάντζαρους.

Οι κλαδαριές

Στην Κοζάνη, η προετοιμασία για το έθιμο, ξεκινά ήδη από τον Οκτώβριο. Συγκεκριμένα, την επόμενη του Αγίου Δημητρίου, στις 27 Οκτωβρίου, τα παιδιά και οι έφηβοι τρέχουν στα χωράφια και τις βουνοπλαγιές και μαζεύουν κλαδιά και ξερά χόρτα για την κλαδαριά. Ψάχνουν κυρίως κλαδιά κέδρου που έχουν ένα ιδιαίτερο άρωμα. Τα κλαδιά αποθηκεύονται σε μέρος ξηρό και παραμένουν εκεί για να ξεραθούν εντελώς και να μην έχουν υγρασία.

Στις 23 Δεκεμβρίου, η ετοιμασία ξεκινά. Τα κλαδιά στοιβάζονται στον ανοιχτό χώρο όπου θα τελεστεί το έθιμο και δημιουργούν ένα τεράστιο σωρό. Ο σωρός ανάβει το βράδυ, από τα χέρια του γηραιότερου κατοίκου του χωριού. Τότε, οι κάτοικοι πιάνουν το χορό γύρω από την πυρά. Σε κάποια μέρη περιφέρονται γύρω από την πυρά και οι κωδωνοφόροι, άνδρες που κρεμούν κουδούνια και δίνουν στην όλη τελετή ένα χαρακτήρα αρχαιοελληνικού διονυσιακού δρώμενου.

Στην Φλώρινα, οι κάτοικοι υποδέχονται τη γέννηση του Χριστού ανάβοντας μεγάλες φωτιές στις 12 τα μεσάνυχτα, που συμβολίζουν τη φωτιά που άναψαν οι ποιμένες της Βηθλεέμ για να ζεσταθεί ο νεογέννητος Χριστός.

Κόλιντα Μπάμπω

Στην Πέλλα, αναβιώνει ακόμα και σήμερα το έθιμο της “Κόλιντα Μπάμπω”. Οι κάτοικοι της περιοχής το βράδυ της 23ης Δεκεμβρίου ανάβουν φωτιές, φωνάζοντας “Κόλιντα Μπάμπω” που σημαίνει “σφάζουν, γιαγιά”.

Αυτό είναι ένα έθιμο που αναπαριστά την σφαγή των αρσενικών νηπίων από τον Ηρώδη. Έτσι η φωτιά ενημερώνει τους κατοίκους να προφυλαχθούν όχι μόνο από τον βασιλιά Ηρώδη, αλλά και από τα κακά που ίσως επιφυλάσσει η νέα χρονιά.

ΘΡΑΚΗ

Ρουγκάτσια

Ανήμερα τα Χριστούγεννα τα παλικάρια του χωριού χωρίζονταν σε μικρές ομάδες και γύριζαν όλα τα σπίτια. Τα Ρουγκάτσια, δηλαδή οι παρέες των παλικαριών, όταν έμπαιναν στο σπίτι κάθονταν, όπου τους έβαζαν οι

νοικοκυραίοι και τραγουδούσαν εναλλάξ δυο-δυο, για να μην κουράζουν τη φωνή τους μιας και το τραγούδι ήταν μεγάλο.

Εξάλλου έπρεπε να τραγουδήσουν σε πολλά σπίτια και μέχρι αργά το βράδυ της μέρας των

Χριστουγέννων. Όταν θα 'ρχονταν τα Ρουγκάτσια στο σπίτι έπρεπε όλα τα μέλη της οικογένειας να βρίσκονται εκεί. Σπίτι κλειστό τα Ρουγκάτσια δεν έπρεπε να βρουν.

Οι παραδοσιακές φουφούδες

Με παραδοσιακές φουφούδες και την επίσκεψη του Αϊ-Βασίλη γιορτάζονται τα Χριστούγεννα στην πόλη της Καβάλας. Στους περισσότερους πεζόδρομους, αλλά και στα πεζοδρόμια, οι έμποροι στήνουν υπαίθριες ψησταριές, τις λεγόμενες φουφούδες, και

προσφέρουν σε όλους τους περαστικούς ψητά κρέατα και ντόπιο κόκκινο κρασί.

Χριστόκλουρα

Οι Σαρακατσάνες εξακολουθούν να ζυμώνουν την “Χριστόκλουρα”. Στρογγυλή κουλούρα με διάφορα σχέδια, που αναπαριστούν συνήθειες από το παρελθόν όπως σάνη, στρούγκα και άλλα. Της βάζουν μέλι και την τρώνε όλοι μαζί περιμένοντας την

γέννηση του Χριστού. Από την άλλη, οι Σαρακατσαναίοι τσοπάνηδες φτιάχνουν δύο χριστόψωμα. Το πιο περίτεχνο είναι για τον Χριστό. Πάνω του σκαλίζουν έναν μεγάλο σταυρό-φεγγάρι με πέντε λουλούδια. Το δεύτερο, η τρανή Χριστοκουλούρα ή Ψωμί του Χριστού, είναι για τα πρόβατα. Στη Χριστοκουλούρα παριστάνεται με ζύμη όλη η ζωή της σάνης.

Το έθιμο των Μπαμουσιαραίων

Το έθιμο των Μπαμουσιαραίων στο Ρήγιο της επαρχίας Διδυμοτείχου αναβιώνει τη δεύτερη μέρα των Χριστουγέννων.

μεταμφιέζονται το ένα σε μπαμπουσιάρο και σε γυναίκα του μπαμπούσιарου. Το πρώτο νεροκολοκύθα στο πρόσωπο με τρύπες στα και στο στόμα, προβιές προβάτων, κρεμά στη κουδούνια και στη ζώνη του ένα μεγάλο

Ζουρνατζήτδες ή γκαϊντατζήδες συνοδεύουν το ζευγάρι καθώς και ένας νταουλτζής. Η άγρια και χαρακτηριστική μουσική των οργανοπαιχτών ξεσηκώνει όλο το χωριό.

Δύο παλικάρια το άλλο φορά μια μάτια μέση μαχαίρι.

ΗΠΕΙΡΟΣ

Το αναμμένο πουρνάρι

Στην Ήπειρο έχουν μια ωραία συνήθεια που τη βασίζουν σε μια παλιά παράδοση. Όταν γεννήθηκε ο Χριστός και πήγαν, λέει, οι βοσκοί να προσκυνήσουν, ήτανε νύχτα σκοτεινή. Βρήκαν κάπου ένα ξερό πουρνάρι κι έκοψαν τα κλαδιά του. Πήρε ο καθένας από ένα κλαδί στο χέρι, του έβαλε φωτιά και γέμισε το σκοτεινό βουνό χαρούμενες φωτιές και τριξίματα και κρότους. Από τότε, λοιπόν, έχουν τη συνήθεια στα χωριά της Άρτας, όποιος πάει στο σπίτι του γείτονα, για να πει τα χρόνια πολλά, καθώς και όλα τα παιδιά τα παντρεμένα που θα πάνε στο πατρικό τους για να φιλήσουν το χέρι του πατέρα και της μάνας τους, να κρατούν ένα κλαρί πουρνάρι. Στο δρόμο το ανάβουν και το πηγαίνουν έτσι αναμμένο στο πατρικό τους σπίτι και γεμίζουν χαρούμενες φωτιές και κρότους τα σκοτεινά δρομάκια του χωριού.

Ακόμη και στα Γιάννενα το ίδιο κάνουν. Μόνο που εκεί δεν κρατούν ολόκληρο το κλαρί το πουρνάρι αναμμένο στο χέρι τους αλλά κρατούν στη χούφτα τους μια χεριά δαφνόφυλλα και πουρναρόφυλλα, που τα πετούν στο τζάκι, μόλις μπουνε και καλημερίζουν. Κι όταν τα ξερά φύλλα πιάσουν φωτιά κι αρχίσουν να τρίζουν και να πετάνε σπίθες, εύχονται: «Αρνιά, κατσίκια, νύφες και γαμπρούς!»

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Το αρραβώνιασμα της φωτιάς

Το αρραβώνιασμα της φωτιάς γίνεται ξημερώματα των Χριστουγέννων την ώρα που ο λαός την αποκαλεί "ανοιχτή ώρα". Η νοικοκυρά βάζει ένα μεγάλο ξύλο στο τζάκι και σύμφωνα με την παράδοση εκείνη την ώρα ό,τι ζητήσεις - θα πρέπει να αφορά τα παιδιά και όχι τους παντρεμένους - μπορεί να γίνει.

Αντίθετα, το πάντρεμα της φωτιάς γίνεται τα ξημερώματα της πρωτοχρονιάς. Στο τζάκι μπαίνουν δύο μεγάλα ξύλα που φροντίζει ο νοικοκύρης να είναι ισομερή για να καίγονται το ίδιο. Σύμφωνα με την παράδοση, εκείνη την ώρα που δεν αλλάζει μόνο ημέρα αλλά αλλάζει και χρόνος, όποια ευχή ή όποια κατάρα κάνει ο άνθρωπος αυτή θα πιάσει τόπο, λέει ο λαός. Τα συγκεκριμένα έθιμα τα συναντάμε σε πάρα πολλά σημεία της Ρούμελης ιδιαίτερα όμως στη δυτική Φθιώτιδα και στην ορεινή Δωρίδα.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Το σπάσιμο του ροδιού

Στην Πελοπόννησο, έχουν το σπάσιμο του ροδιού. Το πρωί της Πρωτοχρονιάς ο νοικοκύρης του σπιτιού πηγαίνει στην εκκλησία κρατώντας το ρόδι του για να το "λειτουργήσει". Μετά πηγαίνοντας στο σπίτι του, χτυπάει την

πόρτα της εισόδου και ανοίγοντας του σπάει με δύναμη το ρόδι για να σκορπιστούν οι ρώγες του παντού στο σπίτι. Παράλληλα με το σπάσιμο του ροδιού, δίνουν και την ευχή: “με υγεία, ευτυχία και χαρά το νέο έτος και όσες ρώγες έχει το ρόδι, τόσες λίρες να έχει η τσέπη μας όλη την χρονιά”.

Το κυνήγι

Κατά τη διάρκεια της σαρακοστής, στα χωριά Μάνης, τα περισσότερα παιδιά βγαίνουν κυνήγι. Τα βράδια, όταν το σούρουπο έπεφτε για καλά και το κρύο άρχιζε να τσούζει, παίρνανε το «φακό» και γυρίζανε στα καλάσματα και στα σπήλια κοντά στο χωριό. Στόχος τους οι γουργουγιάννηδες, τα μικρά πουλάκια που κούρνιαζαν εκεί. Τα θαμπώνανε με το φακό και τα πιάνανε. Αν ήταν πολύ ψηλά, τα χτυπούσανε με τις σφεντόνες. Η μάνα ή κάποια μεγάλη αδερφή, τα καθάριζε και τα πάστωνε, τα έβαζε σε πήλινα ή νυάλινα βάζα, για να τα φάνε τα Χριστούγεννα.

ΣΠΟΡΑΔΕΣ

Οι καλικάντζαροι

Στη Σκιάθο οι πιο παλιοί λένε ότι από την 1η Δεκεμβρίου οι καλικάντζαροι ετοιμάζουν το καράβι τους για να πάνε στο νησί. Την παραμονή των Χριστουγέννων το ρίχνουν στο γιαλό και φθάνουν ανήμερα. Από τότε και μέχρι τα Φώτα κανείς δεν τολμάει να βγει νύχτα από το σπίτι του, γιατί θα τον βουβάνουν. Την παραμονή των Φώτων, όμως, οι καλικάντζαροι τα μαζεύουν γρήγορα και φεύγουν τρέχοντας, μην τους προφτάσει ο παπάς με τον αγιασμό και τους ζεματίσει.

Η λαϊκή φαντασία οργιάζει με τις σκανταλιές των καλικάντζαρων, που βρίσκουν την ευκαιρία να αλωνίσουν στον επάνω κόσμο τότε που τα νερά είναι «αβάφτιστα». Η όψη τους είναι τρομακτική, ενώ οι σκανταλιές τους απεριγράπτες. Το μόνο που τους τρομάζει είναι η φωτιά.

ΚΡΗΤΗ

Το Χριστόψωμο

Το χριστόψωμο είναι το ψωμί που φτιάχνουν οι γυναίκες με ιδιαίτερη φροντίδα και υπομονή, τις παραμονές των Χριστουγέννων. Χρησιμοποιούν καλό αλεύρι και ακριβά υλικά, όπως ροδόνερο, μέλι, σουσάμι, κανέλα και γαρίφαλα. Μαζεύονται οι γυναίκες του σπιτιού και μέχρι να γίνει το προζύμι, τραγουδούν, «ο Χριστός γεννιέται, το φως ανεβαίνει, το προζύμι για να γένει». Πλάθουν το ζυμάρι, παίρνουν τη μισή ζύμη και φτιάχνουν μια κουλούρα. Με την υπόλοιπη φτιάχνουν σταυρό με λουρίδες από τη ζύμη και στο κέντρο βάζουν ένα άσπαστο καρύδι που συμβολίζει τη γονιμότητα. Στην υπόλοιπη επιφάνεια σχεδιάζουν σχήματα με το

«καρφώσουν» την κακογλωσσιά. Την ημέρα των Χριστουγέννων, κατά τη διάρκεια του μεσημεριανού γεύματος, ο νοικοκύρης του σπιτιού παίρνει το χριστόψωμο, το σταυρώνει, το κόβει και το μοιράζει σε όλη την οικογένεια του και σε όσους παρευρίσκονται στο χριστουγεννιάτικο τραπέζι. Πολλοί παρομοιάζουν την διαδικασία αυτή, με το μυστήριο της Θείας κοινωνίας.

Αναπαράσταση της φάτνης

Στην σπηλιά του Αϊ Γιάννη στην Μαραθοκεφάλα Κισάμου στα Χανιά την παραμονή των Χριστουγέννων τελείται Αρχιερατική Θεία λειτουργία. Η αναπαράσταση της φάτνης όπου γεννήθηκε ο Χριστός με πρόβατα, βοσκούς φωτιές σήμαντρα και το αστέρι να λάμπει στην κορυφή της σπηλιάς δίνουν ιδιαίτερο χρώμα. Παλιότερα, από την παραμονή των Χριστουγέννων οι γεωργοί, οι βοσκοί και οι ναυτικοί έλεγαν «πώς παλεύουν οι καιροί και οι αέρηδες ποιος θα γεννηθεί και ποιος θα βαπτισθεί». Όποιος γεννηθεί, όποιος δηλαδή υπερισχύσει και βγει νικητής την ημέρα των Χριστουγέννων, αυτός θα

υπερισχύσει μέχρι και τα Φώτα, αλλά και ολόκληρο τον καινούργιο χρόνο.

Το σφάξιμο του χοίρου

Παλιότερα στα χωριά, δεν υπήρχε οικογένεια που να μην εκτρέφει όλο το χρόνο ένα γουρούνι για να το σφάξει τις γιορτινές μέρες. Ο χοίρος σφάζονταν την παραμονή των Χριστουγέννων, την ημέρα των Αγίων Δέκα και ήταν το κύριο Χριστουγεννιάτικο έδεσμα. Με το κρέας του έφτιαχναν: λουκάνικα, απάκια, πηχτή ή τσιλαδιά, σύγλινα (δηλαδή το κρέας του γουρουνιού κομμένο σε μικρά κομμάτια, που το έψηναν και το έβαζαν σε μεγάλα δοχεία και το κάλυπταν με το λιωμένο λίπος του ζώου), ομαθιές (έντερα χοίρου γεμισμένα με ρύζι, σταφίδες και κομματάκια συκώτι), τσιγαρίδες (κομμάτια μαγειρεμένου λίπους με μπαχαρικά που το έτρωγαν με ζυμωτό ψωμί για κολατσιό, όταν μάζευαν τις ελιές).

ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Οι «κολόνιες»

Στην Κεφαλονιά, αλλά και στα άλλα νησιά των Επτανήσων, το βράδυ της παραμονής της Πρωτοχρονιάς, οι κάτοικοι γεμάτοι ενθουσιασμό για τον ερχομό του νέου χρόνου, κατεβαίνουν στους δρόμους κρατώντας μπουκάλια με κολόνιες και ραίνουν ο ένας τον άλλον τραγουδώντας: «Ηρθαμε με ρόδα και με ανθούς να σας ειπούμε χρόνους πολλούς».

Η τελευταία ευχή του χρόνου που ανταλλάσσουν είναι: "Καλή Αποκοπή", δηλαδή με το καλό να αποχωριστούμε τον παλιό χρόνο, ενώ το πρωί της Πρωτοχρονιάς η μπάντα του δήμου περνάει από όλα τα σπίτια και τραγουδάει καντάδες και κάλαντα.

Η Κουλούρα

Στα νησιά του Ιονίου οι νοικοκυρές ζυμώνουν με τον παραδοσιακό τρόπο την κουλούρα, μέσα σε ξύλινες σκάφες και με τη χρήση αλευριού, το οποίο ανακατεύουν με πολλά αρωματικά βότανα, καρύδια, σταφίδα, κρασί και λάδι.

Αφού το στολίσουν με περίτεχνα σχέδια από το ίδιο ζυμάρι και αφού το εμπλουτίσουν με κάποιο χρυσό ή ασημένιο νόμισμα, που το αποκαλούν «ηύρεμα», το ψήνουν σε ξυλόφουρνο και το διατηρούν ζεστό μέχρι τη βραδινή οικογενειακή σύναξη.

Το απόγευμα της παραμονής των Χριστουγέννων η οικογένεια συγκεντρώνεται στο εορταστικό τραπέζι, το οποίο φιλοξενεί στο κέντρο του τη μεγάλη χριστουγεννιάτικη κουλούρα, μια νταμιτζάνα κόκκινο κρασί και τα πιάτα για το βραδινό έδεσμα. Το έδεσμα δεν είναι άλλο από μια μπροκολόσουπα, που σερβίρεται με λεμόνι, ντόπιες ελιές και κρεμμύδι.

Δίπλα στην αναμμένη εστία του σπιτιού βρίσκεται ένα ποτήρι που περιέχει λάδι με κρασί και ένα θυμιατό κάτω από την εικόνα της Παναγίας με το Θείο Βρέφος. Ο μεγαλύτερος άνδρας της οικογένειας παίρνει τον δίσκο με την κουλούρα στα χέρια του και τη μεταφέρει πάνω από τη φωτιά στο αναμμένο τζάκι. Εκεί, τη σταυρώνει τρεις φορές και χύνει πάνω της λαδόκρασο, ψάλλοντας το γνωστό απολυτίκιο «Η γέννησις σου, Χριστέ...», ενώ η νοικοκυρά θυμιατίζει όλο το σπίτι. Η κουλούρα επιστρέφει στο τραπέζι και κόβεται σε κομμάτια. Το πρώτο ανήκει στον Χριστό, το δεύτερο στον φτωχό, το τρίτο στο σπίτι και μετά στα μέλη της οικογένειας, στα οποία διανέμεται κατά σειρά ηλικίας.

Σπονδές οίνου και ελαίου

Οι σπονδές οίνου και ελαίου είναι συνηθισμένες στο Χριστουγεννιάτικο τραπέζι και έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα. Σε πολλές περιοχές την παραμονή των Χριστουγέννων ο νοικοκύρης έριχνε στην εστία του τζακιού κρασί, σχηματίζοντας ένα σταυρό. Στη Λευκάδα ανακάτευαν το κρασί με λίγο λάδι.

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

«Χριστόψωμο» (Ρόδος)

Στη Ρόδο, το «Χριστόψωμο» είναι το πρόσφορο που πάνε στον παπά τα Χριστούγεννα. Το γιορτινό τραπέζι των Χριστουγέννων στρώνεται από το βράδυ της παραμονής. Στο κέντρο τοποθετείται το Χριστόψωμο και δίπλα το μέλι με πολλούς ξηρούς καρπούς. Σύμφωνα με τη λαϊκή μας παράδοση, «μαγικές» δυνάμεις έχει και το νερό, το οποίο αντλείται «*αμίλητο*» πριν από την ανατολή του ηλίου, προκειμένου να παρασκευαστεί το προζύμι για το επόμενο έτος.

«Γίπλα» (Κάρπαθος)

Στην Κάρπαθο κάθε Χριστούγεννα οι νύφες πλάθουν για τις πεθερές τους μια «γίπλα», ένα μεγάλο κουλούρι που έχει στολίδια. Στη συνέχεια την καλοψήνουν και την προσφέρουν ως δώρο.

ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΝΗΣΙΑ

Τα αγιοβασιλιάτικα караβάκια (Χίος)

Στην Χίο, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς υπάρχει ένα έθιμο, τα αγιοβασιλιάτικα караβάκια. Σύμφωνα με αυτό, οι ενορίες κατασκευάζουν

πλοία, σε σμίκρυνση. Αυτά συναγωνίζονται μεταξύ τους ως προς την ποιότητα κατασκευής και ως προς την ομοιότητα με τα πραγματικά πλοία, ενώ οι ομάδες, το πλήρωμα του κάθε πλοίου τραγουδούν κάλαντα.

Το σπόρδισμα των φύλλων (Θάσος)

Στη Θάσο, έως σήμερα, οι οικογένειες κρατούν ένα πολύ παλιό έθιμο είναι το σπόρδισμα των φύλλων και γίνεται ως εξής: Κάθονται όλοι γύρω από το αναμμένο τζάκι, τραβούν την ανθρακιά προς τα έξω και ρίχνουν γύρω στ' αναμμένα κάρβουνα φύλλα ελιάς, βάζοντας στο νου τους από μια ευχή χωρίς όμως να την πουν στους άλλους. Όποιου το φύλλο γυρίσει περισσότερο, εκείνου θα πραγματοποιηθεί και η ευχή του.

***Πηγές:** Όλο το υλικό που περιέχεται στην εργασία αυτή, καθώς και οι φωτογραφίες, έχουν παρθεί από το διαδίκτυο και χρησιμοποιούνται καθαρά για ενημερωτικούς, εκπαιδευτικούς σκοπούς και σε καμία περίπτωση για εμπορικούς.*

Κ Α Λ Ε Σ Γ Ι Ο Ρ Τ Ε Σ !

